

Daiva SINKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas

NEŽINOMI LIETUVOS METRIKOS DVIKAMIENIAI ASMENVARDŽIAI SU PIRMAISIAIS APELIATYVINIAIS DĖMENIMIS

New compound proper nouns with rare appellative first stems from the Lithuanian Metrica

Anotacija. Straipsnyje pristatomi iš Lietuvos Metrikoje esančių asmenų įvardijimų rekonstruoti 47 nauji dvikamieniai asmenvardžiai, turintys pirmuosius apeliatyvinius kamienus. Beveik visi vardai rasti vyrų įvardijimuose, kurie kartu su kitais tirtais įvardijimais liudija įprastus to meto asmenų užrašymo būdus, o daugiausiai dvikamienių vardų rekonstruota iš dvinarių įvardijimų, kur jie buvo vardai ar patronimai. Dažniausiai naujo vardo kamieniu tapdavo visa apeliatyvo šaknis (plg. *bed-* (ar *bėd-*), *buk-* (ar *būk-*), *draust-*, *gruod-*, *jaun-*, *kirt-*, *maist-*, *malt-*, *pikt-* (ar *pykt-*), *skers-*, *spud-* (ar *spūd-*), *stir-*, *šul-*, *vais-*, *verš-*, *žyd-*, *žied-* (ar *žėd-*) and *žies-* (ar *žės-*)). Kiti pasitaikę atvejai, rodantys asimiliuotą apeliatyvinio kamieno finalę (plg. *deg-*, *dyg-* (ar *dyk-*), *drug-*, *duj-*, *geg-*, *kiet-*, *lab-* (ar *lap-*), *lok-* (ar *log-*, *liog-*, *liok-*), *mag-* (ar *mak-*), *mut-* (ar *mud-*), *pišk-* (ar *pyšk-*), *raug-* (ar *rauk-*), *reb-* (ar *rep-*, *rėb-*, *rėp-*, *rieb-*, *riep-*), *riaub-*, *rib-* (ar *rip-*, *ryb-*, *ryp-*), *sėd-* (ar *sėt-*), *staug-*, *tav-*, *žav-*, *žeg-* (ar *žek-*, *žėg-*, *žėk-*) ir *žiog-* (ar *žiok-*)), galėjo paskatinti atvirųjų kamienų, plitusių kituose varduose, atsiradimą. Antrojo dėmens pozicijoje kartojosi įprasti dvikamienių vardų kamieniai, kas rodo šią poziciją buvus gerokai stabilesnę pirmojo dėmens atžvilgiu.

Raktažodžiai: lietuvių kalba; onomastika; onimas; dvikamienis asmenvardis; apeliatyvas; apeliatyvinis kamienas.

Abstract. This article presents 47 new reconstructed compound proper nouns with rare appellative stems from the Lithuanian Metrica. Almost all names are male names and most of them are reconstructed from one of the two members of binary names – either from the name or from the patronymic. For the most part, the whole root of the appellative was used as a member of proper names (cf. *bed-* (or *bėd-*), *buk-* (or *būk-*), *draust-*, *gruod-*, *jaun-*, *kirt-*, *maist-*, *malt-*, *pikt-* (or *pykt-*), *skers-*, *spud-* (or *spūd-*), *stir-*, *šul-*, *vais-*, *verš-*, *žyd-*, *žied-* (or *žėd-*) and *žies-* (or *žės-*)). In other cases, the new member of appellative origin was shortened by losing the last consonant (cf. *deg-*, *dyg-* (or *dyk-*), *drug-*, *duj-*, *geg-*, *kiet-*, *lab-* (or *lap-*), *lok-* (or *log-*, *liog-*, *liok-*),

mag- (or *mak-*), *mut-* (or *mud-*), *pišk-* (or *pyšk-*), *raug-* (or *rauk-*), *reb-* (or *rep-*, *rėb-*, *rėp-*, *rieb-*, *riep-*), *riaub-*, *rib-* (or *rip-*, *ryb-*, *ryp-*), *sėd-* (or *sėt-*), *staug-*, *tav-*, *žav-*, *žėg-* (or *žėk-*, *žėg-*, *žėk-*) and *žiog-* (or *žiok-*). This gave rise to new proper name stems beginning with an open syllable. In the second position the usual stems of proper names occur regularly, thus showing that this position was considerably more stable than the first member.

Keywords: Lithuanian; onomastics; onym; compound proper name; appellative; appellative stem.

1. Publikuojami senieji Lietuvos istorijos šaltiniai pasitarnauja rekonstruojant ikikrikščioniško ir vėlesnio laikotarpio lietuvių antroponimus, kurių inventorių galima papildyti iki šiol dar nežinomais onimais. Tokiu tikslu analizavus Lietuvos Metrikos (toliau – LM) asmenų įvardijimuose užfiksuotus dvikamienius asmenvardžius buvo rasti nežinomi senieji sudurtiniai vardai, sudaryti iš lietuvių dvikamieniuose asmenvardžiuose paplitusių kamienų (Sinkevičiūtė 2018, 117–132).

Daugiau tiriant LM antroponimus rasta ir kitokio pobūdžio iki šiol nežinomų dvikamienių vardų. Šių onimų antrasis kamienas yra paliudytas senųjų lietuvių dvikamienių asmenvardžių, kur taip pat užima antrojo dėmens poziciją, bet šie vardai turi nežinomus ar kituose sudurtiniuose antroponimuose retai pasitaikančius pirmuosius dėmenis, kurių pamatas yra apeliatyvinė lek-sika.

2. Dėmesys dvikamieniams vardams skiriamas nuo pirmųjų lietuvių onomastikos publikacijų, bet jose daugiausia koncentruojamasi į dažnus ar pasikartojančių kamienų sudurtinius asmenvardžius, kas pirmiausia rodo buvus didelę antroponimų kamienų derinių įvairovę. Dalis tokių onimų, surinktų iš skirtingų šaltinių, kartojasi tyrėjų darbuose (žr. Leskien 1909; 1911; Būga 1958 [1911]; Jurkėnas 1966; ir kt.), o tai liudija šių vardų dažnumą senuosiuose dokumentuose. Vis dėlto minėtuose veikaluose naujus ar retus apeliatyvinius kamienus turinčių asmenvardžių pasitaikė nedaug, tačiau kitų darbų, kuriuose būtų pristatomi tokių kamienų vardai, taip pat yra mažai.

Retus kamienus turinčių sudurtinių onimų daugiausia nurodė Zinkevičius (1977), kuris vėliau, ypač remdamasis lietuvių pavardėmis, rekonstravo daug naujų, tarp kurių pasitaikė ir nepatikimų, kamienų (LAVD, 73–169). Zinkevičius nustatė, kad dalis naujų dėmenų atsirado perdarius įprastus kamienus pagal vartotą leksiką ar naujais apeliatyvų kamienais varduose pa-

keitus išblukusios reikšmės dėmenis (LAVD, 181–190). Tačiau Zinkevičiaus pateikti kamienų, iš jų sudarytų asmenvardžių sąrašai nėra baigtiniai – jie pildytini iki šiol nežinomais istorijos šaltinių vardais.

Dėl to toliau pasirinkta pristatyti LM asmenų įvardijimuose fiksuotus iki šiol nežinomus lietuvių dvikamienius asmenvardžius, kurie turi įprastą antrąjį dėmenį, paliudytą kitų lietuvių dvikamienių onimų, o pirmąjį – atsiradusį iš apeliatyvų, ir aptarti jų sandarą. Taigi tiriami asmenvardžiai, turintys naujus, taip pat retus, kitų tyrėjų išskirtus apeliatyvinius kamienus, kurie yra pirmojo dėmens pozicijoje, siekiant papildyti lietuvių dvikamienių vardų ir jų kamienų inventorių.

3. Teikiami nauji dvikamieniai vardai rekonstruoti iš vienanarių ar kelianarių asmenų įvardijimų, esančių XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje publikuotoje LM (iki 2017 m. imtinai), ir kirčiuoti pagal onimų užrašymus bei LAVD asmenvardžius. Šie vardai ir jų kamienai lyginti su Zinkevičiaus sąvadų (LAVD, 73–169, 192–266) bei kitų tyrėjų išskirtais dvikamieniais vardais, jų kamienais. Kaip ir anksčiau (žr. Sinkevičiūtė 2018, 119–120), neteikti variantiški jungiamojo balsio požiūriu, netipiškai kitų kalbų rašmenimis perteiktų kamienų antroponimai, atsisakyta vardų, fiksuotų variantiškai užrašytuose asmenvardžiuose.

Teikiamos dvikamienių vardų lytys daugiausia rekonstruotos iš rusėnų kalbos įrašų, nors jų pasitaikė ir lenkiškai (žr. *Bėdminas*↑) ar lotyniškai (žr. *Kietautas*↑) darytuose įrašuose. Lietuvių kalbos garsų perteikimo rusėnų kalba principai nustatyti dar Būgos (1958 [1911], 227–231), lenkų – Zinkevičiaus (1977, 98–105) ir taikomi kitų istorinės antroponimikos tyrėjų darbuose, kuriuose minėtais darbais iki šių dienų daugiausia ir remiamasi (žr. Maciejauskienė 1991, 172–179; Ragauskaitė 2005, 58–64 ir kt.).

Tiramųjų vardų lytys, rekonstruotos iš asmenų užrašymų, kur lietuvių kalbos balsius atitinka rusėniškai perteiktos raidės (be sutampančių atvejų): /a/ užrašyta <o> (atitinkamai /an/ – <он>, /ar/ – <ор>, /ai/ – <ои>), nors pasitaikė atvejų, kai /a/ užrašytas ir <a>, atitinkamai /al/ – <ал>, /ai/ – <аи>, ir tai greičiausiai rodo šiuos dvigarsius buvus kirčiuotus tvirtapadiškai; žr. Būga 1958 [1911], 229–230), /o/ – <a>, /è/ – <e>¹, /e/ – <я>², /uo/ –

¹ Balsio /è/ perteikimas <e> yra įprastas, dėl to žr. Būgos (1958 [1911], 249) pateiktus vardų su kamienų *gėl-* užrašymus.

² Atvejų, kai /e/ užrašoma <я>, yra pateikęs Jurkėnas (1976, 85) prie dvikamienių vardų su kamieniu *dei-*.

<o>, /ie/ – <e>, /i/ ir /y/ – <и>, <ы>³, /u/ ir /ū/ – <y>. Dvibalsis /au/ perteiktas <ов> (atitinkamai /jau/ – <яв>⁴, <ев>⁵), priebalsis /g/ – <кг> (žr. Sinkevičiūtė 2018, 120). Be garsų perteikimo tomis pačiomis raidėmis lotynų ir lenkų kalbomis, minėtinas /e/ ar /è/ užrašymas lenkų kalba digrafu <ie> (žr. Sinkevičiūtė, Račickaja 2014, 310) bei /t/ užrašymas <th> (žr. Sinkevičiūtė 2018, 120).

Kiekvieno išskirto antroponimo apraše chronologiškai teikiami LM esantys dvikamienių vardų kilmės asmenvardžiai, pagal kuriuos jie buvo rekonstruoti. Po LM antroponimų, užrašytų ne vienaskaitos nominatyvu, yra skaičiaus ir linksnio nuorodos, o po visų – metai ir asmens, iš kurio įvardijimo rekonstruotas antroponimas, gyvenamoji vieta, jeigu ji žinoma, bei LM numeris, akto numeris ir leidinio puslapis. Tų pačių kamienų vardai siejami (su ženklu ↑), prie antrą ar kitus kartus minimų asmenvardžių teikiant nuorodą į to paties kamieno vardą, paminėtą pirmą kartą.

Vardų kamienai aptariami skirtingai. Kai kamieną esant antrojo dėmens pozicijoje liudija kiti senieji lietuvių dvikamieniai antroponimai, teikiamas jį turintis asmenvardis iš Zinkevičiaus sąvado (LAVD, 73–169), minimas Būgos, Jurkėno ar kituose darbuose, LPŽ (žr. Sinkevičiūtė 2018, 121). Kai vardas turi iki šiol nežinomą apeliatyvinį kamieną, aptariama jo kilmė⁶ ir pateikiama jį turinčių vienkamienių asmenvardžių, paliudytų lietuvių pavardėse. Vardui turint žinomą apeliatyvinį kamieną, nurodomas jo pamatas bei šaltinis, kuriame jis buvo aptartas.

Pridurtina, kad daugelis išskirtų asmenvardžių yra reti (dėl to žr. toliau). Tai gali tapti ir problema, svarstant onimų patikimumo klausimą, nes šaltiniuose kartą paminėti vardai gali būti ir atsitiktinių ar klaidingų užrašymų rezultatai. Šiuo atveju atrodo, kad išskirtų vardų patikimumą galės paremti

³ Dėl /y/ perteikimo <ы> dar žr. avd. *Vykintas* užrašymus iš Būgos (1958 [1911], 256).

⁴ Digrafu <яв> užrašytą /jau/ rodo Būgos (1958 [1911], 250) pateikti avd. *Jaūgilas* užrašymai.

⁵ Atvejus, kai /jau-/ užrašoma <ey>, Būga (1958 [1911], 228) laiko įprastais, tačiau pridurtina, kad dvibalsių antrasis dėmuo galėjo būti užrašomas ir <в>; žr. Būgos (1958 [1911], 234–235, 266–267) pateiktus asmenvardžių su dėmenimis *daug-* ir *gaud-* užrašymus.

⁶ Nurodomi jų pamatiniai žodžiai iš LKŽe, kurių reikšmės yra teikiamos, jeigu žodis nevartojamas dabartinėje lietuvių kalboje ar turi homonimų.

tik kituose šaltiniuose atrasti tų pačių kamienų onimai. Tačiau ir kelis kartus pasikartoję to paties pamato asmenvardžiai (žr. avd. *Dėgilas*↑, *Piktvilas* (ar *Pyktilas*)↑, *Raugailas* (ar *Raūgailas*)↑, *Ributas* (ar *Rybutas*)↑, *Žiēstautas* (ar *Žēstautas*)↑ ir *Žydavinas*↑) patvirtina, kad asmenys į šaltinius buvo užrašomi gan nuosekliai, nes onimai perteikti tomis pačiomis ar nereikšmingai varijuojančiomis rekonstruojamo vardo atžvilgiu grafemomis. Tai taip pat matoma ir pasikartojančių dvikamienių vardų kamienų užrašymuose. Tuo remiantis retai dokumentuose pasitaikę įvardijimai ir iš jų rekonstruoti asmenvardžiai laikyti autentiškais (atsisakius aptartų probleminių užrašymo atvejų, žr. anksčiau).

4. Ištyrus LM minimų asmenų įvardijimus rasta iki šiol nežinomų dvikamienių asmenvardžių, sudarytų iš iki šiol nežinomo pirmojo apeliatyvinio ir įprasto antrojo kamienų. Tokie yra vardai:

Būk-vil-as ar **Būk-vil-as**: *Буквилъ Кзолмоновичъ* 1525 m. Anykščiai (LM 12(12), 462, 369). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Jeigu kamienas buvo *buk-*, tai jo pamatas sietinas su lie. *būkas* ‘nesmailus; atbukęs’, *būkti* (*buñka*, *būko*), taip pat *būkas* ‘stirninai’, arba *buk-* kildintinas iš trumpinio, kurio pamatas yra avd. *Bū-kant-as* (dėl jo žr. LAVD, 79; LPŽ 1, 339), taip pat plg. pvd. *Būkas*, *Būkis* ir kt. (LPŽ 1, 338–342). Jeigu kamienas buvo *būk-*, tai jį galima kildinti iš lie. *būkti* (*būkia*, *būkė*) ‘bliauti, baubti’, *būkas* ‘pelkių paukštis, baublys’ ar *būkas* ‘kankorėžis’, taip pat plg. (?) pvd. *Būkà* (LPŽ 1, 338)⁷. Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Rād-vil-as* (LAVD, 127–128; Jurkėnas 1966, 70, 157).

Dy-gant-as (< **Dy-gant-as*) ar **Dy-gant-as** (< **Dyk-gant-as*)⁸: *Дукзоньма* (gen. sg.) 1440–1492 m. (LM 3(3), 49). Pirmasis kamienas *dyg-* ar *dyk-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *dy-*⁹, sietinas su lie. *dýgti* (*dýgsta*, *dýgo*), *dygùs*, taip

⁷ Jeigu ši pavardė skolinta (turbūt dėl jos lokalizacijos), kaip mano LPŽ (1, 338) autoriai, tai jos ryšio su lietuvių leksika ir pateiktu asmenvardžiu nėra.

⁸ Pirmajam kamieniui galima suponuoti ir asmenvardinę kilmę, siejant jį su vokiečių kalboje susidariusiu avd. *Benediktas* trumpiniu *Dikas* (žr. pvd. *Dikas* LPŽ 1, 495); dėl to galima rekonstruoti ir avd. *Di-gant-as* < **Dik-gant-as*, nes užrašant lietuvių onimus slavų kalbomis neskirtas /i/ ir /y/ ilgumas.

⁹ Zinkevičius teikia išblukusios reikšmės kamieną *dy-* (LAVD, 84), galėjusį išplisti iš aptarto pobūdžio dvikamienių onimų, kuriuose antrojo dėmens inicialė asimiliavo pirmojo kamieno finalę. Tokiu būdu susidaręs kamienas *dy-* galėjo būti pavartotas sudarant avd. *Dy-vil-as* (LAVD, 84). Tačiau kito Zinkevičiaus teikiamo avd. *Dy-bur-as*, greičiausiai paminėto dėl pvd. *Dyburis*, dvikamieniškumas kelia abejonių dėl jo panašumo į apeliatyvinę leksiką (žr. LPŽ 1, 489).

pat plg. pvd. *Dýgas* (LPŽ 1, 494)¹⁰, arba su lie. *dýkti* (*dýksta*, *dýko*) ‘tvirkti, pasileisti’, ‘dusti, trokšti, ilsti’, *dýkas* ‘tuščias, nepripildytas’, taip pat plg. pvd. *Dykinis*, (?) *Dýkas* (LPŽ 2, 495–496)¹¹. Dėl antrojo kamieno *gant-* žr. *Gėd-gant-as* (LAVD, 89; Būga 1958 [1911], 204).

Draūst-vil-as: *Беинару Дровствиловичу* (dat. sg.) 1449 m. (LM 3(3), 66). Pirmasis kamienas *draust-* sietinas su lie. *draūsti* (*draūdžia*, *draūdė*, plg. *draūstas*); dar žinomas šio kamieno variantas *draud-*, plg. avd. *Draūd-vil-as* (LAVD, 85). Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Būk-vil-as* (ar *Būk-vil-as*)↑.

Drū-gin-as (< **Drūg-gin-as*): *Петраиць Другиноуиц* 1528 m. Pajūrio valsčius (LM 532(1), 154). Pirmasis kamienas *drug-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *dru-*, sietinas su lie. *drugys* ar *drūgti* (*drugsta*, *drugo*) ‘bendrauti’. Dėl antrojo kamieno *gin-* žr. *Taū-gin-as* (LAVD, 148; Jurkėnas 1966, 180).

Dū-jot-as (< **Dūj-jot-as*): *Вичь Дуютовичь* 1528 m. Viduklės valsčius (LM 523(1), 152). Pirmasis kamienas *duj-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *du-*, sietinas su lie. *dujà* ‘smulkus lietus, migla, rūkas’, *dūiti* (*dūja*, *dūjo*) ‘trauktis dujomis, migla’ ar *dūiti* (*dūiti*, *dūjo*) ‘smarkiai bėgti, dumti’ ar pan. Dėl antrojo kamieno *jot-* žr. *Gir-jot-as* (LAVD, 94; Jurkėnas 1966, 91).

Gė-gud-as (< **Gėg-gud-as*): *Станислава Кзекгудовича* (gen. sg.) 1536 m. Pienionys (LM 29(29), 64, 96). Pirmasis kamienas *geg-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *ge-*¹², sietinas su lie. *gegūtė* ar pan., taip pat plg. pvd. *Gegys*, *Gegutis* (LPŽ 1, 643). Dėl antrojo kamieno *gud-* žr. *Gėl-gud-as* (LAVD, 96; Būga 1958 [1911], 249).

¹⁰ Leskienas (1909, 347) abejodamas skiria avd. *Dygtaras*, kurį rekonstruoja iš Spruogio pateikto vv. *Diktoriški*, nors Lietuvoje žinomi vv. *Diktaraī*, *Diktariškis* ir kt. (juos žr. LVŽ 2, 273) kildinami iš germaniškos kilmės avd. *Diktaras* (LPŽ 1, 496). Jeigu avd. *Dygtaras* yra autentiškos formos, tai Leskieno spėjimas galėtų būti pagrįstas, nes perteikiant lietuvių onimus slavų kalbomis neskirtas /i/ ir /y/ ilgumas, o /g/ dėl pozicijos prieš duslųjį priebalsį galėjo būti užrašytas ir <k>.

¹¹ Jeigu pvd. *Dýkas* yra pvd. *Dikas* variantas, kaip mano LPŽ (1, 495) autoriai, tai tada jos ryšio su lietuvių leksika ir pateiktu asmenvardžiu nėra.

¹² Zinkevičius skiria kamieną *ge-* ir pateikia avd. *Gė-taut-as*, *Gė-vil-as* (LAVD, 90), nors jų kamieno *ge-* kilmė gali būti ir kitokia. Pirmasis avd. *Gė-taut-as* kamienas *ge-* greičiausiai susidarė antrojo kamieno *taut-* inicialiui asimiliavus pirmojo kamieno *ged-*, plačiai paplitusio lietuvių dvikamieniuose varduose, finalę. Tuo tarpu pirmasis avd. *Gė-vil-as* dėmuo *ge-* galėjo būti perimtas iš asmenvardžių, kurie turi pirmąjį asimiliuotą kamieną, arba atsirasti trumpinant avd. *Gėd-vil-as* (jį žr. LAVD, 90; Jurkėnas 1966, 70), siekiant išvengti priebalsių samplaikos.

Grúod-vil-as: *Гродвил Богдановичъ* 1528 m. Rodūnė (LM 523(1), 69). Pirmasis kamienas *gruod-* sietinas su lie. *grúodas* ar *grúodis*, taip pat plg. pvd. *Grúodis*, *Gruodỹs* (LPŽ 1, 730). Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Bùk-vil-as* (ar *Bũk-vil-as*)[↑].

Jaũn-i-gail-as: *Евникгаила* (gen. sg.) 1440–1492 m. (LM 3(3), 49). Pirmasis kamienas *jaun-* sietinas su lie. *jáunas*, taip pat plg. pvd. *Jaunas*, *Jaũnius* (LPŽ 1, 824). Dėl antrojo kamieno *gail-* žr. *Saũ-gail-as* (LAVD, 132; Jurkėnas 1966, 175).

Jaũn-i-gil-is: *Явникгиля Немаевича* (gen. sg.) 1534 m. Trakai (LM 227(8), 346, 163). Dėl pirmojo kamieno *jaun-* žr. *Jaũn-i-gail-as*[↑]. Dėl antrojo kamieno *gil-* žr. *Dár-gil-as* (LAVD, 93; Būga 1958 [1911], 204)¹³.

Jaũn-i-vil-as: *Евнивил Милмонтовочъ* 1496 m. (LM 6(6), 186, 142). Dėl pirmojo kamieno *jaun-* žr. *Jaũn-i-gail-as*[↑]. Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Bùk-vil-as* (ar *Bũk-vil-as*)[↑].

Jaũn-i-vyd-as: *под Евнивидом* (dat. sg.) 1498 m. (LM 6(6), 282, 186). Dėl pirmojo kamieno *jaun-* žr. *Jaũn-i-gail-as*[↑]. Dėl antrojo kamieno *vyd-* žr. *Dró-vyd-as* (LAVD, 85; Būga 1958 [1911], 223).

Kíe-taut-as (< **Kíet-taut-as*): *Janelis Kiethowtowicz* 1539 m. Liaudos tijūnija (LM 20(20), 185, 257). Pirmasis kamienas *kiet-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *kie-*, sietinas su lie. *kietas*, taip pat plg. pvd. *Kietis* (LPŽ 1, 989). Dėl antrojo kamieno *taut-* žr. *Gin-taut-as* (LAVD, 93–94; Būga 1958 [1911], 257).

Kiřt-i-mant-as: *Станку Куртимонътовичу* (dat. sg.) 1440–1492 m. (LM 3(3), 51). Pirmasis kamienas *kirt-* sietinas su lie. *kiřsti* (*keřta*, *kiřto*)¹⁴; kildinant iš minėto veiksmožodžio, gali būti skiriamas ir šio kamieno variantas *kirs-*, kurį avd. *Kirs-taut-as* Zinkevičius sieja su lie. *pa-kirsti* ‘pabusti’ (LAVD, 103). Dėl antrojo kamieno *mant-* žr. *Jó-mant-as* (LAVD, 98; Būga 1958 [1911], 242–243).

Ló-kint-as (< **Lók-kint-as* ar **Lóg-kint-as*) ar **Lió-kint-as** (< **Liók-kint-as* ar **Lióg-kint-as*): *Миколай Сиревичъ, братъ его Лакинътъ* 1533 m. Žemaitija (LM 225(6), 410, 274). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas skirtingai. Jeigu kamienas buvo *lok-* ar *log-*, dėl pozicijos

¹³ Iš avd. *Jaũn-i-gil-is* ar pan., sutrumpėjęs pirmajam kamieniui, galėjo atsirasti avd. *Jaũ-gil-as* (jį žr. LAVD, 97–98; Būga 1958 [1911], 226).

¹⁴ Kamieno *kirt-* pamatas gali būti ir trumpinio kilmės, atsiradęs iš avd. *Kir-taut-as* pirmojo kamieno ir antrojo pradžios, jeigu šis vardas yra patikimas, nes jį mini tik Zinkevičius (žr. LAVD, 103).

sutrumpėjęs į *lo*¹⁵, tada *lok-* sietinas su lie. *lokỹs*, taip pat plg. pvd. *Lokỹs* (LPŽ 2, 105), arba *log-* – su lie. *logà* ‘kas į vieną vietą sukrauta, sudėta, krūva; būrys, draugė’¹⁶. Jeigu kamienas buvo *liok-* ar *liog-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *lio-*, tai tada jis sietinas su lie. *lióka, liókė* ‘bala, purvas, klampynė’, taip pat plg. pvd. *Liokỹs* (LPŽ 2, 88), arba su lie. *liogē* ‘per javus ar pievą išbristas takas; maišatis, netvarka ir kt.’¹⁷, taip pat plg. pvd. *Lióga, Liógē* ir kt. (LPŽ 2, 88). Dėl antrojo kamieno *kint-* žr. *Daū-kint-as* (LAVD, 103; Būga 1958 [1911], 224).

Mā-gint-as (< **Māg-gint-as* ar **Māk-gint-as*): *Юхно Могиньтовичь* 1528 m. (LM 523(1), 92)¹⁸. Pirmasis kamienas *mag-* ar *mak-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *ma*¹⁹, sietinas su lie. *magėti (māga, magėjo)*, taip pat plg. pvd. *Magasas, Magys* (LPŽ 2, 133), ar su lie. *mākas* ‘kas vaikščioja užkėlęs galvą, griezdas’, *makėti (māka, makėjo)* ‘bristi, makoti’, *makóti (makója, makójo)* ar

¹⁵ Zinkevičius skiria kamieną *lo-* (žr. LAVD, 199), tačiau dalis prie *lo-* teikiamų asmenvardžių atodo nepatikimi; pvz., avd. *Ló-men-as, Ló-sin-as* greičiausiai ten pateikti dėl lietuvių pavardžių, kuriose Zinkevičiaus antraisiais kamienais laikomos onimų dalys yra slaviškos kilmės priesagų dalys, žr. pvd. *Loménskas* (LPŽ 2, 105), *Losínskas* (LPŽ 2, 107).

¹⁶ Asimiliuotą finalę turintį kamieną *log-* galima rekonstruoti avd. *Ló-gin-as*, kurį prie kamieno *lo-* teikia Zinkevičius (LAVD, 109), bet šio onimo patikimumas dėl asmenvardžių su *login-* paplitimo slavų kalbose abejotinas (žr. pvd. *Lóginas* LPŽ 2, 105). Pridurtina, kad LPŽ (2, 105) autoriai neišskindami kilmės dar teikia pvd. *Lóginas* Vvs, *Lógminas* Žsl, nors aptartame kontekste kamienui *log-* galima suponuoti apeliatyvinį pamatą, o pavardes laikyti sudurtinėmis, sudarytomis iš dėmenų *log-* ir *min-*.

¹⁷ Prie kamieno *lio-* Zinkevičius (LAVD, 108) teikia avd. *Lió-gail-as*, kuriam taip pat būtų galima suponuoti kamieną *liog-* su asimiliuota finale. Vis dėlto avd. *Lió-gail-as* neatrodo autentiškas, nes Zinkevičius greičiausiai jį pateikė dėl pvd. *Lio-gáil-a*, kuri yra pvd. *Liu-gáil-a* variantas (LPŽ 2, 88), o jos pirmojo kamieno balsis galėjo atsirasti /u/ užrašius <o> dėl slavavimo ankstesniais amžiais (tokius atvejus žr. pas Zinkevičių 1977, 100). Šią mintį remia varijuojančios Kauno r. pvd. *Liogáila* ir *Liugáila*. Kitas Zinkevičiaus skiriamas avd. su kamieniu *lio-* yra *Lió-man-as* (LAVD, 198), kuris greičiausiai atsirado perdirbus germaniškos kilmės onimą (žr. pvd. *Lémanas*, LPŽ 2, 53). Todėl atrodo, kad dėmens *lio-* Zinkevičiaus minimuose asmenvardžiuose skirti negalima.

¹⁸ Šis asmuo yra totorius, bet kitaip nei kiti sąrašo totoriai, užrašytas įvardijimu, kurio antrojo asmenvardžio pamatas yra dvikamienis vardas.

¹⁹ Dalies Zinkevičiaus teikiamų asmenvardžių kamienas *ma-* susidarė asimiliavus kitų pirmųjų kamienų, pvz., *mat-* (plg. *Mā-taut-as*, LAVD, 109) ar *maž-* (plg. *Mā-žint-as*, LAVD, 109), finales.

pan., taip pat plg. pvd. *Makÿs, Makis* ir kt. (LPŽ 2, 138)²⁰. Dėl antrojo kamieno *gint-* žr. *Eīd-i-gint-as* (LAVD, 86; Būga 1958 [1911], 238).

Maīst-vil-as: *Мoucтвuлy* (dat. sg.) 1440–1492 m. (LM 3(3), 51). Pirmasis kamienas *maīst-* sietinas su lie. *maīstas*; jis galėjo atsirasti perdirbus kamieną *mast-* ar pan., plg. avd. *Māst-vil-as* (jį žr. LAVD, 113; Jurkėnas 1966, 70, 133). Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Būk-vil-as* (ar *Būk-vil-as*)↑.

Mālt-vyd-as: *Аньдрей Малтвидовичъ* 1528 m. Karšuva (LM 523(1), 153). Pirmasis kamienas *malt-* sietinas su lie. *mālti* (*māla, mālė*; plg. *māltas*). Dėl antrojo kamieno *vyd-* žr. *Jaūn-i-vyd-as*↑.

Mū-taut-as (< *Mūt-taut-as ar *Mūd-taut-as): *Якубъ Михаилович Мумовтовича* (gen. sg.) 1528 m. (LM 523(1), 169). Pirmasis kamienas *mut-* ar *mud-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *mu-*²¹, sietinas su lie. *mūsti* (*muñta, mūto*) ‘tirštėti verdant, suvirti į košę’ ar su lie. *mūdinti* (*mūdina, mūdino*) ‘mudrinti’, *mudóti* (*mudója, mudójo*) ‘gebėti ką daryti’, taip pat plg. pvd. *Mudėnas, Mūdinas* (LPŽ 2, 278)²². Dėl antrojo kamieno *taut-* žr. *Kie-taut-as*↑.

Pikt-vil-as ar **Pýkt-vil-as:** *Якубъ Пиктвилловичъ* 1528 m. Telšiai (LM 523(1), 156); *Якубъ Пикътвиллович* 1528 m. Telšiai (LM 523(1), 167). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Kamienas *pikt-* ar *pykt-* sietinas su lie. *piktas*, taip pat plg. pvd. *Piktis, Piktÿs* ir kt. (LPŽ 2, 452–453)²³, ar su lie. *pýkti* (*pýksta, pýko*), *pýktis*, taip pat plg. pvd. *Pyktÿs* (LPŽ 2, 452). Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Būk-vil-as* (ar *Būk-vil-as*)↑.

Piš-kant-as (< *Pišk-kant-as) ar **Pýš-kant-as** (< *Pýšk-kant-as): *Андрей Пышконтич* 1511 m. Krėva (LM 9(9), 184, 160). Pirmasis kamienas dėl

²⁰ LPŽ (2, 138) autoriai pvd. *Makÿs* gretina su trumpiniu *Mach: Maciej*, tokiu būdu suponuodami pavardei ir krikštavardinę kilmę. Dėl to *mak-* gali būti laikomas ir svetimos kilmės dėmeniu.

²¹ Zinkevičiaus teikiami asmenvardžiai su pirmuoju kamieniu *mu-* (žr. LAVD, 119), jeigu jie yra autentiški, atsirado arba asimiliavus kitus pamatus turinčių kamienų finales, arba kamienas *mu-* į šiuos vardus išplito jau kaip savarankiškas išblukęs dėmuo.

²² Nors LPŽ autoriai minėtų pavardžių kilmės neaiškina ir gretina su la. avd. *Mudiņš*, bet visus šiuos asmenvardžius dėl jų pamato galima sieti su minėta lietuvių leksika ir la. *mudīgs* ‘vikrus, mitrus, miklus’, *mudināt* (*mudīnu, mudinī*) ‘skatinti, raginti, skubinti’ (LLKŽ, 421) bei laikyti apeliatyvinės kilmės onimais.

²³ Zinkevičius skiria aptartų kamienų variantu galintį būti kamieną *pik-*, kildinamą iš lie. *piktas*, ir pateikia avd. *Pik-man-as* (žr. LAVD, 125). Vis dėlto šis onimas greičiau yra perimtas iš vokiečių kalbos (žr. pvd. *Pikmanas*, LPŽ 2, 452) ir dėl to jį sieti su lietuvių apeliatyvine leksika nėra pagrindo.

jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Kamienas *pišk-* ar *pyšk-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *piš-* ar *pyš-*, sietinas su lie. *piškėti* (*piška*, *piškėjo*) ‘su triukšmu skilti, eizėti’, *piškinti* (*piškina*, *piškino*) ‘pyškinti’, taip pat plg. pvd. *Piška* (LPŽ 2, 464)²⁴, ar su lie. *pyškėti* (*pýška*, *pyškėjo*), *pýškinti* (*pýškina*, *pýškino*). Dėl antrojo kamieno *kant-* žr. *Gál-kant-as* (LAVD, 100; Būga 1958 [1911], 247).

Ráu-gail-as (< **Ráug-gail-as*) ar ***Raũ-gail-as*** (< **Raũk-gail-as*): *Станиславовое Ровкгоиловое* (gen. sg.) 1522 m. Vosyliškis (LM 11(11), 121, 123); *Станиславовую Ровкгоиловою* (acc. sg.) 1522 m. Vosyliškis (LM 11(11), 121, 123). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Kamienais *raug-* ar *rauk-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *rau-*²⁵, sietinas su lie. *ráugti* (*ráugia*, *ráugė*) ar *ráugas*, taip pat plg. pvd. *Ráuga*, *Ráugas* (LPŽ 2, 582), ar su lie. *raũkti* (*raũkia*, *raũkė*), *raukyti* (*raũkia*, *raũkė*) ar pan., taip pat plg. pvd. *Ráuka*, *Raũkas* (LPŽ 2, 583). Dėl antrojo kamieno *gail-* žr. *Jaũn-i-gail-as*↑.

Rẽ-but-as (< **Rẽb-but-as* ar **Rẽp-but-as*), ***Rĕ-but-as*** (< **Rĕb-but-as* ar **Rĕp-but-as*) ar ***Ríe-but-as*** (< **Ríeb-but-as* ar **Ríep-but-as*): *Падеу Ребутовичь* 1538 m. (LM 20(20), 88, 148). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas trejopai. Jeigu kamienas buvo *reb-* ar *rep-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *re-*, jis sietinas su lie. *rėbis* ‘kairiarankis’, *rėbti* (*reĩba*, *rėbo*) ‘rembėti’, taip pat plg. pvd. *Rebys* (LPŽ 2, 589), ar su lie. *repėti* (*rėpa*, *repėjo*) ‘brazdėti einant, rebėti’, dar plg. *repėnti* (*repėna*, *repėno*) ‘rėplioti’ ir pan., taip pat plg. pvd. *Rėpšas*, *Repšys* ir kt. (LPŽ 2, 599)²⁶. Jeigu kamienas buvo *rėb-* ar *rėp-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *rė-*, jis sietinas su lie. *rėbti* (*rėbia*, *rėbė*) ‘rėpti’ ar *rėpti* (*rėpia*, *rėpė*), *rėpti* (*rėpia*, *rėpė*) ‘imti, grobti’, *rėpti* (*rėpia*, *rėpė*) ‘lipti, kopti’. Jeigu kamienas buvo *rieb-* ar *riep-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *rie-*, jis sietinas su lie. *riebùs*, taip pat plg. pvd. *Riebikas* (LPŽ 2, 605), ar

²⁴ LPŽ (2, 464) autoriai pvd. *Piška* gretina su slavų kalbų asmenvardžiais, tokiu būdu ryškindami jos skoliną pobūdį. Vis dėlto šią pavardę galima laikyti ir savos kilmės asmenvardžiu, atsiradusiu iš minėtų *pišk-* šaknies lietuvių apeliatyvų.

²⁵ Atrodo, kad Zinkevičius (LAVD, 128) kamieną *rau-* skiria nepamatuotai, nes dvikamieniais laikomus jo nurodytus avd. *Raũ-gal-as*, *Raũ-gel-as* dėl tiesioginių ryšių su šaknies *raug-* leksika ir lietuvių kalbos priesagų *-al-*, *-el-* patikimiau laikyti apeliatyvinės kilmės asmenvardžiais, kaip ir elgiasi LPŽ autoriai (žr. pvd. *Ráugalas*, *Raugėlis* ir kt., LPŽ 2, 582–583).

²⁶ LPŽ autoriams pavardžių su *repš-* kilmė nėra aiški, nors šias pavardes galima sieti su minėtais *rep-*, *reb-* šaknies veiksmožodžiais, kurių kamienus praplėtus priesaga *-š-* buvo padaryti menkinamieji asmenų pavadinimai (žr. LKG 1, §528, §531).

su *riepinti* (*riepina*, *riepino*) ‘sunkiai vežti, nešti’. Dėl antrojo kamieno *but-* žr. *Vaĩ-but-as* (LAVD, 154; Būga 1958 [1911], 225).

Riaũ-but-as (< **Riaũb-but-as*): *Ревбумы* (dat. sg.) 1440–1492 m. (LM 3(3) 50). Pirmasis kamienas *riaub-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *riau-*, sietinas su lie. *riaubà* ‘apsileidęs, storžievis žmogus’, taip pat plg. pvd. *Riaubà*, *Riaubỹs* (LPŽ 2, 602). Dėl antrojo kamieno *but-* žr. *Rẽ-but-as* (ar *Rẽ-but-as*, *Ríe-but-as*)↑.

Rì-but-as (< **Rìb-but-as* ar **Rìp-but-as*) ar *Rỹ-but-as* (< **Rỹb-but-as* ar *Rỹp-but-as*): *Юруса Рыбумовича* (gen. sg.) 1522 m. (LM 12(12), 96, 173); *Юрўса Рубумовича* (gen. sg.) 1522 m. (LM 12(12), 104, 177). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Jeigu kamienas buvo *rib-* ar *rip-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *ri-*, tai jis sietinas su lie. *ribà* ar *ribti* (*riĩba*, *ribo*) ‘raibti’, taip pat plg. pvd. *Ribáitis* (LPŽ 2, 602), ar su lie. *ripinti* (*ripina*, *ripino*) ‘sunkiai tempti, traukti’, *ripyti* (*ripija*, *ripijo*) ‘smarkiai valgyti’ ar pan.²⁷ Jeigu kamienas buvo *ryb-* ar *ryp-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *ry-*, tai jis sietinas su lie. *ribti* (*rỹbsta*, *ribo*) ‘raibti’, taip pat plg. (?) pvd. *Rybė*, *Rýbelis* ir kt. (LPŽ 2, 603)²⁸, ar su lie. *rỹpti* (*rỹpsta*, *rỹpo*) ‘kristi’, dar plg. lie. *rypúoti* (*rypúoja*, *rypávo*). Dėl antrojo kamieno *but-* žr. *Rẽ-but-as* (ar *Rẽ-but-as*, *Ríe-but-as*)↑.

Skeřs-kin-as: *под Скерскиничомъ Давыдом* (instr. sg.) 1499 m. (LM 6(6), 345, 224). Pirmasis kamienas *skers-* sietinas su lie. *skeřsas*, taip pat *skeřsti* (*skeřdžia*, *skeřdė*) ‘pjauti’ ar *skeřsti* (*skeřsta*, *skeřto*) ‘dėl nešvarumo kietėti, ragėti, skrestti’, taip pat plg. pvd. *Skersỹs*, *Skėrsis* ir kt. (LPŽ 2, 736)²⁹. Dėl antrojo kamieno *kin-* žr. *Eĩ-kin-as* (LAVD, 102; Jurkėnas 1966, 188).

Tviz-but-as (< **Tvis-but-as*)³⁰: *Твизбумоса* (gen. sg.) 1440–1492 m. (LM 3(3), 49). Pirmasis kamienas *tvis-* sietinas su lie. *twiskėti* (*twiska*, *twiskėjo*)

²⁷ LPŽ (2, 613) autoriai pvd. *Ripas*, *Ripelis* suponuoja germanišką kilmę. Matant šias pavardes lietuvių leksikos kontekste, galima manyti, kad jos galėjo atsirasti ir iš lietuvių apeliatyvų.

²⁸ Nors LPŽ (2, 603) autoriai šias pavardes gretina su latvių asmenvardžiais, bet šių pavardžių kilmė jiems atrodo neaiški.

²⁹ Zinkevičius, pateikęs avd. *Skėr-but-as*, skiria išblukusios reikšmės kamieną *sker-* (LAVD, 135). Atrodo, kad minėtas onimas pateiktas dėl pvd. *Skerbutis*, kurios dėmuo *sker-* greičiausiai atsirado iš *skir-* (dėl to žr. LPŽ 2, 735); tuo remiantis Zinkevičiaus išskirtas dėmuo *sker-* atrodo neautentiškas.

³⁰ Kamienas *twiz-* yra pozicinis, atsiradęs iš *tvis-* veikiant antrojo kamieno inicialiai.

kamieno dalimi, taip pat plg. pvd. *Tvískus* (LPŽ 2, 1094). Dėl antrojo kamieno *but-* žr. *Rẽ-but-as* (ar *Rẽ-but-as*, *Ríe-but-as*)↑.

Veřš-taut-as: Януша Вершовтовича (gen. sg.) 1516 m. Punia (LM 9(9), 242, 189). Pirmasis kamienas *veřš-* sietinas su lie. *veřšis*, taip pat plg. pvd. *Veršys* (LPŽ 2, 1197). Dėl antrojo kamieno *taut-* žr. *Kíe-taut-as*↑.

Žã-void-as (< *Žãv-void-as): Кунели Жовоїдича (gen. sg.) 1560 m. Slovenskas (LM 254(40), 78, 102). Pirmasis kamienas *žav-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *ža-*, sietinas su lie. *žavėti* (*žãvi*, *žavėjo*), *žavùs*. Dėl antrojo kamieno *void-* žr. *Sù-void-as* (LAVD, 154; B ū g a 1958 [1911], 242).

Žẽ-kant-as (< *Žẽg-kant-as ar *Žẽk-kant-as) ar **Žẽ-kant-as** (< *Žẽg-kant-as ar *Žẽk-kant-as): Жеконт Можеиковича 1528 m. Trakų pavietas (LM 523(1), 178). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Jeigu kamienas buvo *žeg-* ar *žek-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *že-*, jis sietinas su lie. *žegėti* (*žẽga*, *žegėjo*) ‘žegsėti’, *žègti* (*žẽga*, *žẽgè*) ‘žagsėti’, taip pat plg. *Žegas*, *Žegys* ir kt. (LPŽ 2, 1318), ar su *žèkti* (*žèkia*, *žèkè*) ‘burti’, (?) *žèkas* ‘žèkas’, taip pat plg. pvd. *Žèkas*, *Žekys* ir kt. (LPŽ 2, 1320). Jeigu kamienas buvo *žẽg-* ar *žẽk-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *žẽ-*, tai jis sietinas su lie. *žẽgyti* (*žẽgo*, *žẽgè*) ‘džiauti į žẽgius, žardyti’, *žẽgis* ‘sukaltos kartys linų galvenoms džiovinti’, taip pat plg. pvd. *Žẽgis* (LPŽ 2, 1318), ar su slavizmu *žẽkas* ‘mokinys; kunigo patarnautojas per mišias’, taip pat plg. pvd. *Žèkas*. (LPŽ 2, 1320). Dėl antrojo kamieno *kant-* žr. *Piš-kant-as* (ar *Pýš-kant-as*)↑.

Žied-i-gail-a ar **Žėd-i-gail-a:** Жедикгаило 1440–1498 m. (LM 3(3), 48). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Jeigu kamienas buvo *žied-*, tai jis sietinas su lie. *žiedas* ar *žièsti* (*žièdžia*, *žièdè*), taip pat plg. pvd. *Žiedas* (LPŽ 2, 1330). Kita vertus, jeigu kamienas buvo *žėd-*, tai jis sietinas su lie. *žèsti* (*žèdžia*, *žèdè*) ‘pjauti, rėžti’. Dėl antrojo kamieno *gail-* žr. *Jaūn-i-gail-as*↑.

Žiēs-taut-as ar **Žėš-taut-as:** Юшка Жестовтовича (gen. sg.) 1511 m. Aukštadvario pavietas (LM 9(9), 3, 74); Юшка Жестовтовича, а Ромашка Крюковичовъ (gen. sg.) 1533 m. Aukštadvaris (LM 227(8), 332, 144). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Jeigu kamienas buvo *žies-*, tai jis sietinas su lie. *žièsti* (*žièdžia*, *žièdè*). Jeigu vardas turėjo kamieną *žės-*, tai jis sietinas su lie. *žèsti* (*žèdžia*, *žèdè*) ‘pjauti, rėžti’. Dėl antrojo kamieno *taut-* žr. *Kíe-taut-as*↑.

Žió-gail-as (< *Žióg-gail-as) ar **Žiõ-gail-as** (< *Žiõk-gail-as): Венуко Жакгоиловичъ 1528 m. Veliuonos dvaras (LM 523(1), 147). Pirmasis ka-

mienas *žiog-* ar *žioĳ-*³¹, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *žio-*, sietinas su lie. *žiogas*, taip pat plg. pvd. *Žiógas*, *Žiogỹs* ir kt. (LPŽ 2, 1337), ar su lie. *žioksóti* (*žioĳso*, *žioksójo*) ‘žiopoti’ kamieno dalimi. Dėl antrojo kamieno *gail-* žr. *Jaūn-i-gail-as*↑.

5. Kituose LM minimų asmenų įvardijimuose rasta naujų dvikamienių asmenvardžių, sudarytų iš lietuvių sudurtiniuose asmenvardžiuose pasitaikiusių apeliatyvinių dėmenų, tiriamuosiuose onimuose užimančių pirmojo dėmens poziciją, ir iš įprasto antrojo kamieno. Tokie yra vardai:

Bėd-min-as ar ***Bėd-min-as***: *Marcin Biedmin Taudginowicz* 1511 m. (LM 1(1), 495, 103). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai. Jeigu kamienas buvo *bed-*, kurį antrojo dėmens pozicijoje neaiškin-damas jo kilmės avd. *Gel-bed-as*, *Kér-bed-as* skiria B ū g a (1958 [1911], 249), jis sietinas su lie. *bėsti* (*bėda*, *bėdė*). Jeigu kamienas buvo *bėd-*, tai jis sietinas su lie. *bėdà*³² ir laikytinas nauju, iki šiol nežinomu dėmeniu. Dėl antrojo kamieno *min-* žr. *Gál-min-as* (LAVD, 88; B ū g a 1958 [1911], 247).

Čió-mant-as: *Чамонтъ* 1440–1492 m. Kaunas (LM 3(3), 49). Pirmasis kamienas buvo *čio-*, kurį avd. *Čió-vyd-as* ir kt.³³ skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *čión*, *čion* ‘čia, čionai’ (LAVD, 81)³⁴. Dėl antrojo kamieno *mant-* žr. *Kiřt-i-mant-as*↑.

Dė-gil-as (< **Dėg-gil-as*): *Дягил* 1440–1492 m. (LM 3(3), 35); *Тарасъ Дягилевъ*, *братъ его Иванъ*, *братъх Олешко*, *братъ ихъ Максимъ* 1492 m. Veržavo kelias (LM 4(4), 141.7, 157); *Боевска Дягилевича*³⁵ (gen. sg.) 1510 m. (LM 8(8), 507, 367); *Аньдрею Дягилевичу* (dat. sg.) 1524 m.

³¹ Rekonstruojami asmenvardžiai, kurių /o/ užrašytas <a>. Kita vertus, jei šiame asmenvardyje /a/ buvo nedėsnigai užrašytas <a>, tai pirmasis kamienas gali būti ir *žag-*, kurį skiria Zinkevičius (žr. LAVD, 166).

³² Leskienas (1911, 349) mini vv. *Bednorei* Ort, tačiau Lietuvoje (žr. LVŽ 1) toks vietovardis nefiksuotas. Leskieno minėto vietovardžio pamatas yra avd. **Bednorius*, atsiradęs iš pravardinio avd. *Bednarz* (žr. Rymut 1999, 26), o jo variantas yra lie. pvd. *Bednaržas* (LPŽ 1, 219).

³³ Kartu teikiamo avd. *Čiomanas*, kurį Zinkevičius rekonstravo iš pvd. *Čiomanas* (LPŽ 1, 428), dvikamieniškumas atrodo abejotinas dėl dėmens *man-*, nes tokį antrąjį dėmenį turi germaniškos kilmės asmenvardžiai, ir onimo panašumo į nebaltiškos kilmės latvių kalbos asmenvardžius (juos žr. prie pvd. *Čiomanas* LPŽ 1, 428). Dar avd. *Čiomanas* galėjo būti ir perdirtas iš avd. *Čiomas* dėl germaniškos kilmės onimų su *man-* įtakos.

³⁴ Gal kamienas *čio-* yra nemotyvuotas?

³⁵ Totorių tautybės asmuo.

Kijevas³⁶ (LM 14(14), 491, 203); *Андреи Дягилевичъ* 1524 m. Kijevas (LM 14(14), 491, 203); *Мартина Андреевича Дягилевича* (gen. sg.) 1540–1543 m. (LM 231(12), 276, 241). Pirmasis kamienas dėl pozicijos sutrumpėjęs į *de-*³⁷ buvo *deg-*³⁸, kurį antrojo dėmens pozicijoje avd. *Vaĩ-deg-as*³⁹ skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *dęgti*, taip pat pateikia šio kamieno vienkamienių asmenvardžių (LAVD, 83). Dėl antrojo kamieno *gil-* žr. *Jaũn-i-gil-is*↑.

Dē-gint-as (< **Dēg-gint-as*): *Дякгинтъ* 1440–1492 m. (LM 3(3), 66). Dėl pirmojo kamieno *deg-* žr. *Dē-gil-as*↑. Dėl antrojo kamieno *gint-* žr. *Mā-gint-as*↑.

Lā-bart-as (< **Lāb-bart-as* ar **Lāp-bart-as*): *Лобортъ Якминовичъ* 1528 m. Ariogalos valsčius (LM 523(1), 148). Pirmasis kamienas galėjo būti dėl pozicijos į *la-* sutrumpėjęs kamienas *lab-*, kurį avd. *Lāb-gaud-as* ir kt. skiriantis Zinkevičius⁴⁰ sieja su lie. *lābas* ir pateikia šio kamieno vienkamienių asmenvardžių (LAVD, 105). Kita vertus, pirmasis kamienas galėjo būti ir *lap-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *la-*, kuris sietinas su lie. *lāpas*, *lāpė* ar pan., taip pat plg. pvd. *Lāpas*, *Lāpė* ir kt. (LPŽ 2, 22), ir laikytinas nauju, iki šiol nežinomu dėmeniu. Dėl antrojo kamieno *bart-* žr. *Ký-bart-as* (LAVD, 102; Būga 1958 [1911], 258).

Naũ-mant-as⁴¹: *Новмонт* 1495 m. Kurklių valsčius (LM 5(5), 74, 67). Pirmasis kamienas buvo *pau-*, kurį avd. *Naũ-bar-as* ir kt. skiriantis Zinkevi-

³⁶ Jis buvo Kijevo ponios tarnas.

³⁷ Kamienas *de-*, kurį skiria Zinkevičius (LAVD, 83), bent jau avd. *Dē-vain-as* (kiti vardai su *de-* neatrodo patikimi dėl jų antrojo dėmens pobūdžio), jeigu jis yra autentiškas, ir gali būti perimtas asmenvardžio, kuris turėjo poziciškai sutrumpėjusią pirmojo kamieno finalę.

³⁸ Zinkevičiaus teikiamo avd. *Dē-gird-as* (LAVD, 83) pirmasis kamienas *de-* taip pat atsirado iš asimiliuotos finalės dėmens *deg-*. Šį asmenvardį mini ir Jurkėnas (1976, 85), kuris rusėniškai užrašytą jo pirmąjį kamieną <дя-> sieja su ide. **dei-*, **di-* ‘dievas’. Jeigu Jurkėno teikiama sąsaja teisinga, tada reikia priimti faktą, kad kamienu tapo apeliatyvo dalis be finalės, nors kitų dvikamienių lietuvių asmenvardžių, kurie turėtų pirmąjį kamieną *diev-*, nepasitaikė rasti.

³⁹ Avd. *Vaĩdegas* Zinkevičiaus rekonstravo iš vv. *Vaidegiaĩ* k. Trakų r., *Vaĩdeginė* k., vs. Kupiškio r., *Vaĩdeginė* k. Panevėžio r. (ATSŽ, 330).

⁴⁰ Prie vardų su dėmeniu *la-* Zinkevičius teikia avd. *Lā-bar-as* (LAVD, 105), kuriam būtų galima suponuoti asimiliuotos finalės dėmenį *lab-*, nors minėto onimo patikimumas atrodo abejotinas, nes Zinkevičius jį pateikė dėl pvd. *Labarauskas*, *Labarāvičius*, kurių *labar-* sietina su slavų kalbų apeliatyvine leksika (žr. LPŽ 2, 9).

⁴¹ Vardas buvo sukurtas XX a. (žr. LVKŽ, 247).

čius sieja su lie. *naūjas* ir pateikia šio kamieno vienkamienių asmenvardžių (LAVD, 121). Dėl antrojo kamieno *mant-* žr. *Kiřt-i-mant-as*⁴².

Sė-taut-as (< **Séd-taut-as* ar **Sét-taut-as*): *Богдана а Янеля а Радивила Сетовътовичовъ* (pl. gen.) 1511 m. Punios valsčius (LM 25(25), 163, 226). Pirmasis kamienas, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *sė-*, galėjo būti *séd-*, kuri antrojo dėmens pozicijoje avd. *Liáu-séd-as* ir kt. skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *sėdėti* bei pateikia šio kamieno vienkamienių asmenvardžių (LAVD, 132). Kita vertus, jeigu kamienas buvo *sėt-*, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *sė-*, tai jis sietinas su lie. *sėti* (*sėja*, *sėjo*, plg. *sėtas*) ir laikytinas nauju, iki šiol nežinomu dėmeniu. Dėl antrojo kamieno *taut-* žr. *Veřš-taut-as*⁴³.

Spūd-vint-as ar **Spūd-vint-as**: *Юцеля Спудъвинтовича* (gen. sg.) 1557 m. Jurbarkas (LM 251(37), 82, 101). Pirmasis kamienas dėl jo užrašymo gali būti rekonstruotas dvejopai: *spud-* ar *spūd-*, kuriuos avd. *Spūd-vil-as*, *Spūd-vil-as* skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *spudėnti* ‘truputį spausti’, *spūdis* bei pateikia šių kamienų vienkamienių asmenvardžių (LAVD, 138). Dėl antrojo kamieno *vint-* žr. *Dó-vint-as* (LAVD, 163; LPŽ 1, 518).

Stau-gėl-as (< **Stauǵ-gėl-as*): *Янь, Гринко а Янелись – Стовкгеловичи* (nom. pl.) 1530 m. (LM 224(4), 500, 398). Pirmasis kamienas, dėl pozicijos sutrumpėjęs į *stau-*, buvo *staug-*, kuri avd. *Stauǵ-vil-as* skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *staugti*⁴³. Dėl antrojo kamieno *gėl-* žr. *Sūr-gėl-as* (LAVD, 141; Būga 1958 [1911], 249).

Stir-mant-as (< **Stir-mont-as*⁴⁴): *Стирманта Остейковича* (gen. sg.) 1534 m. Trakai (LM 227(8), 346, 163). Pirmasis kamienas buvo *stir-*, kuri avd. *Stir-gin-as* ir kt. skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *sirti*⁴⁵. Dėl antrojo kamieno *mant-* žr. *Kiřt-i-mant-as*⁴⁶.

Šul-but-as: *Станислав, Шульбутов зят* (gen. pl.) 1528 m. Trakų pavietas (LM 523(1), 76). Pirmasis kamienas buvo *šul-*, kuri avd. *Šul-gin-as* ir kt.⁴⁶

⁴² Šis vardas galėjo atsirasti ir perdirbus germaniškos kilmės avd. *Naūmanas* (žr. LPŽ 2, 307).

⁴³ Zinkevičius mano, kad *staug-* atsirado perdirbus kamienus *stang-*, *steg-* ar *steig-* (LAVD, 139).

⁴⁴ Jeigu antrasis vardo kamienas užrašytas be klaidų, tada onimas turi tarminį antrojo kamieno *mant-* variantą.

⁴⁵ Zinkevičius mano, kad *stir-* atsirado perdirbus kamieną *sir-* (LAVD, 140).

⁴⁶ Avd. *Šulginas*, *Šulminas* Zinkevičius rekonstravo iš lietuvių pavardžių, kurių vieną – pvd. *Šulginas* – LPŽ autoriai gretina su tos pačios struktūros baltarusių, rusų

skiria Zinkevičius, sieja su lie. *šūlas* bei pateikia šio kamieno vienkamienių asmenvardžių (LAVD, 146). Dėl antrojo kamieno *but-* žr. *Rė-but-as* (ar *Rė-but-as*, *Rie-but-as*)↑.

Tā-vil-as (< **Tāv-vil-as*): *Ян, Товиловое зять* 1528 m. (LM 523(1), 58). Pirmasis kamienas dėl pozicijos sutrumpėjęs į *ta-* buvo *tav-*, kurį antrojo dėmens pozicijoje skiria Zinkevičius ir sieja su lie. *tāvas* (LAVD, 149)⁴⁷. Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Būk-vil-as* (ar *Būk-vil-as*)↑.

Vais-min-as: *Воиcмина Веинеиковича* (gen. sg.) 1516 m. Birštonas (LM 25(25), 125, 185). Pirmasis kamienas buvo *vais-*, kurį avd. *Vais-gird-as* ir kt.⁴⁸ skiriantis Zinkevičius laiko bendru baltų paveldu ir pateikia vienkamienių asmenvardžių su šiuo dėmeniu (LAVD, 155). Vis dėlto manytina, kad *vais-* buvo vien lietuvių kamienas, atsiradęs iš lie. *vaĩsius* (kaip anksčiau yra manęs Zinkevičius 1977, 213), nes įprastai kamienas *vaĩš-* buvo perteikiamas *vais-* prūsų kalbos asmenvardžiuose, kurie turi tuos pačius antruosius kamienus kaip ir lietuvių dvikamieniai vardai su *vaĩš-* (žr. Trautmann 1925, 155)⁴⁹. Dėl antrojo kamieno *min-* žr. *Bėd-min-as* (ar *Bėd-min-as*)↑.

Žyd-a-vin-as: *Жыдовина Милеиковича* (gen. sg.) 1523 m. (LM 12(12), 160, 208); *Гринко Жидовиновичъ* 1528 m. Trakai (LM 523(1), 37); *Зенко Жидовинович* 1522 m. Naugarduko pavietas (LM 224(4), 2, 42). Pirmasis kamienas buvo *žyd-*, kurį avd. *Žyd-a-vain-as* skiriantis Zinkevičius laiko veldiniu ir pateikia vienkamienių onimų su *žyd-* (LAVD, 167–168), nors atrodo,

asmenvardžiais, padarytais iš pravardinės pvd. *Šūlga* su priesaga *-in-* (žr. LPŽ 2, 989), o kitą – pvd. *Šūlminas* – spėja esant iškreiptą iš vok. *Schulmann* (žr. LPŽ 2, 990). Jeigu minėtų asmenvardžių dvikamieniškumas LPŽ kontekste ir gali atrodyti abejotinas, tai avd. *Šūlbutas* remia Zinkevičiaus mintį, kad būta sudurtinių vardų su kamieniu *šul-*.

⁴⁷ Ne visi Zinkevičiaus pateikti asmenvardžiai su antruoju dėmeniu *tav-* atrodo patikimi (žr. LAVD, 149); pvz., avd. *Lis-tav-as* Zinkevičius nurodė dėl pvd. *Listavičius* (LPŽ 2, 93), kurios pradinė priesagos *-avičius* dalis buvo priskirta antrajam vardo kamieniui.

⁴⁸ Iš Zinkevičiaus teikiamų vardų su pirmuoju dėmeniu *vais-* nepatikimas atrodo avd. *Vais-man-as*, įtrauktas dėl pvd. *Vaismanas*, kuri yra germaniškos kilmės pvd. *Veismanas* variantas (žr. LPŽ 2, 1181).

⁴⁹ Tiriant dvikamienių vardų su dėmeniu *vaĩš-* raidą jau buvo keltas kamieno *vais-* autentiškumo klausimas ir aptartų kamienų asmenvardžiuose dėl užrašymų lenkų kalba bei sutampančių antrųjų kamienų laikytas kamieno *vaĩš-* variantu (žr. Sinkevičiūtė 2008, 264–265). Vis dėlto aptariamasis vardas su antruoju kamieniu *min-* yra kitoks: jis užrašytas rusėniškai ir neturi variantiško asmenvardžio su pirmuoju kamieniu *vaĩš-*, o tuo remiantis *vais-* ir gali būti laikomas savarankišku kamieniu.

kad šis kamienas gali būti atsiradęs ir dėl lie. *žydėti* (*žydi*, *žydėjo*) ar *žydas* įtakos. Dėl antrojo kamieno *vin-* žr. *Daūg-vin-as* (LAVD, 162–163); Jurkėnas (1966, 54, 97).

Žýd-i-oil-as: *Римовида Жидивиловича* (gen. sg.) 1494 m. (LM 6(6), 96, 106). Dėl pirmojo kamieno *žyd-* žr. *Žýd-a-vin-as*↑. Dėl antrojo kamieno *vil-* žr. *Būk-vil-as* (ar *Būk-vil-as*)↑.

6. Daugelis pateiktų asmenvardžių buvo rekonstruoti iš įvardijimų, kuriuos turintys asmenys LM minimi retai – po vieną kartą. Iš LM įvardijimų rekonstruotais avd. *Piktvilas* (ar *Pýktvilas*), *Ráugailas* (ar *Raūgailas*), *Ributas* (ar *Rýbutas*) ir *Žiēstautas* (ar *Žēstautas*)⁵⁰ tie patys asmenys užrašyti po du, o avd. *Dėgilas* – po tris kartus. Vien avd. *Dėgilas*, *Žýdavinas* buvo dažnesni, nes rasti kelių skirtingų asmenų įvardijimuose. Tai rodo, kad lietuvių dvikamienių vardų inventorių daugiausia pildytinas naujais asmenvardžiais, kurie retai minėti istorijos šaltiniuose.

Išskyrus vieną, visi asmenvardžiai rekonstruoti iš vyrų įvardijimų, kurie dažniausiai buvo dvinariai, sudaryti iš vardo ir priesaginio asmenvardžio. Dalyje šių įvardijimų dvikamieniai onimai buvo pirmieji nariai – vardai (avd. *Būkvilas* (ar *Būkvilas*), *Grúodvilas*, *Jaūnigilis*, *Jaūnivilas*, *Lābartas*, *Stīrmantas*, *Vaīšminas*, *Žēkantas* (ar *Žēkantas*), *Žýdavinas*).

Kita dalis dvikamienių antroponimų rasta antruosiuose įvardijimų nariuose: patronimuose su priesagomis *-ovič* (avd. *Draūstvilas*, *Dūjotas*, *Gėgudas*, *Kietautas*, *Kiřtimantas*, *Māgintas*, *Máltvydas*, *Piktvilas* (ar *Pýktvilas*), *Rėbutas* (ar *Rėbutas*, *Riébutas*), *Ributas* (ar *Rýbutas*), *Spūdvintas* (ar *Spūdvintas*), *Veřstautas*, *Žýdivilas*, *Žiēstautas* (ar *Žēstautas*), *Žiógailas* (ar *Žiōgailas*)), *-ovič* (avd. *Dėgilas*) ir *-aitis* (avd. *Drūginas*). Iš avd. *Sėtautas*, *Staūgėlas* kilusiais daugiskaitiniais patronimais su priesaga *-ovič* buvo užrašyta po kelis brolius. Dvikamienių vardų (avd. *Piškantas* (ar *Pýškantas*), *Skeřskinas*, *Žāvaidas*) pasitaikė ir asmenvardžiuose su priesaga *-ič*, su kuria taip pat buvo nurodoma sūnaus priklausomybė tėvui. Taigi iš dvikamienių vardų padaryti antrieji dvinario

⁵⁰ Šis asmenvardis rastas dviejuose to paties asmens įvardijimuose, kurie yra skirtinguose LM aktuose. Vienu atveju jis buvo rekonstruotas iš antrojo dvinario įvardijimo nario – patronimo, o kitu – taip pat rastas prie to paties asmens vardo užrašytame patronime, prie kurio dar buvo nurodytas ir minėto asmens brolis, o toliau daugiskaitos genetyvu užrašytas minimam asmeniui ir jo broliui bendras asmenvardis, rodantis jų priklausomybę tai pačiai šeimai: *а Юшка Жестовтовича, а Ромашка Крюковичовъ* (LM 9(9), 3, 74).

įvardijimo nariai liudija, kad aptariamuoju laiku dokumentuose reiškiant sūnaus priklausomybę tėvui dominavo slaviškos kilmės priesagos.

Kiti onimai (avd. *Čiómantas, Dėgilas, Dėgintas, Dýgantas* (ar *Dýgantas*), *Jaūnigailas, Jaūniovydas, Maīstvilas, Naūmantas, Riaūbutas, Tvisbutas, Žiedigaila* (ar *Žėdigaila*)) rekonstruoti iš vienanarių asmenų įvardijimų vardu. Dar trys onimai rasti aprašomojo pobūdžio įvardijimuose, kur vienu atveju vardu (avd. *Lókintas* (ar *Liókintas*)) minimas asmuo buvo dviem onimais užrašyto asmens brolis, kitu – nepriesaginio onimo daugiskaita (avd. *Šūlbutas*) nurodyta šeima, kuriai priklauso žentas, o trečiu – žento priklausomybę nurodantis pavadinimas, padarytas iš dvikamienio vardo (avd. *Tāvilas*).

Pasitaikė ir du trinariai įvardijimai, kurių vienas sudarytas iš dviejų vyro vardų, kurių antrasis yra dvikamienis (avd. *Bėdminas* (ar *Bėdminas*)), ir patronimo, o kitas – iš vardo ir dviejų patronimų su priesaga *-ovič*, kurių vieno pamatas yra dvikamienis vardas (avd. *Mūtautas*). Vieninteliam dvinariame moters, užrašytos dviem vyriškais asmenvardžiais, įvardijime antrasis onimas buvo dvikamienis (avd. *Ráugailas* (ar *Raūgailas*)).

Taigi didžioji dalis dvikamienių asmenvardžių rasta dvinariuose vyrų įvardijimuose, kur jie buvo vardai ar patronimai, netapę dabartinių pavardžių pamatu. Daugelis įvardijimų, kuriuose fiksuoti onimai, rodo įprastus to laikotarpio asmenų užrašymo būdus į dokumentus: dažniausiai buvo užrašoma dviem asmenvardžiais, kurių antrasis yra patronimas, nors pasitaikė ir kitų įvardijimo būdų, kuriuos aptaria lietuvių istorinių antroponimų tyrėjai (žr. Maciejauskienė 1991, 20–49, 250–256; Ragauskaitė 2005, 33–55). Išskirtinas vyro užrašymas trim asmenvardžiais, iš kurių antrasis buvo dvikamienis vardas, nes XVI a. antrojo nario pozicijoje nepatroniminių asmenvardžių pasitaikydavo retai, ir dažniausiai jie būdavo krikšto vardai ar pravardiniai onimai (žr. Maciejauskienė 1991, 43).

7. Iš LM buvo rekonstruoti 47 nauji dvikamieniai asmenvardžiai, kurių 29 turėjo naujus, o 13 kitų tyrėjų minėtus apeliatyvinius kamienus⁵¹. Šie kamieniai, išskyrus *deg-* 2x, *jaun-* 4x ir *žyd-* 2x, tirtuose asmenvardžiuose nesikartoję, tačiau dalį jų dėl vienodai slavų kalbomis perteiktų skirtingų lietuvių kalbos balsių ar susidariusių priebalsių samplaikų galima rekonstruoti skirtingai, o kai kurie kamieniai (plg. *buk-*, *kirt-*) gali būti kilę ir iš trumpinių.

Dalis išskirtų pirmųjų dėmenų (18 iš 42) iš pamatinių apeliatyvų yra pirmė ir asmenvardžiuose išlaikę visą jų pamatinį kamieną (tokie yra dėmenys

⁵¹ Kamienų variantai skaičiuoti atskirai nebuvo.

bed- (ar *béd-*), *buk-* (ar *būk-*), *draust-*, *gruod-*, *jaun-*, *kirt-*, *maist-*, *malt-*, *pikt-* (ar *pykt-*), *skers-*, *spud-* (ar *spūd-*), *stir-*, *šul-*, *vais-*, *verš-*, *žyd-*, *žied-* (ar *žéd-*) ir *žies-* (ar *žės-*). Kiti kamienai (21 iš 42, tai yra *deg-*, *dyg-* (ar *dyk-*), *drug-*, *duj-*, *geg-*, *kiet-*, *lab-* (ar *lap-*), *lok-* (ar *log-*, *liog-*, *liok-*), *mag-* (ar *mak-*), *mut-* (ar *mud-*), *pišk-* (ar *pyšk-*), *raug-* (ar *rauk-*), *reb-* (ar *rep-*, *rėb-*, *rėp-*, *rieb-*, *riep-*), *riaub-*, *rib-* (ar *rip-*, *ryb-*, *ryp-*), *sėd-* (ar *sėt-*), *staug-*, *tav-*, *žav-*, *žeg-* (ar *žek-*, *žėg-*, *žėk-*) ir *žiog-* (ar *žioak-*)) turi dėl kamienų sandūroje įvykusios asimiliacijos prarastą finalę. Šie dėmenys rodo, kad apeliatyvams tampant pradinėmis vardų dalimis naujieji kamienai dažniausiai susidarydavo iš visos reikšminės žodžio dalies – jo šaknies, o antrųjų kamienų inicialės dažnai sutapdavo su apeliatyvinių kamienų finalėmis.

Dalis dėl asimiliacijos sutrumpėjusių kamienų galėjo būti reinterpretuoti ir tokiu būdu tapo atviraisiais kamienais, kurie sudarant naujus asmenvardžius buvo pridedami pirmojo dėmens pozicijoje. Zinkevičiaus dvikamienių vardų kamienų sąvade (žr. LAVD, 73–169) yra pateikti finalės neturintys kamienai *de-*, *dy-*, *ge-*, *la-*, *lio-*, *lo-*, *ma-*, *mu-*, *rau-*, *re-*, *rie-*, *ri-*, *ry-*, *ta-*, *ža-* ir *že-*, kurių dalis ir galėjo atsirasti aptartuoju būdu, nors ne visi šie dėmenys yra patikimi, kadangi dalis Zinkevičiaus minėtų juos turinčių vardų neatrodo esantys dvikamieniai onimai⁵² arba išskirti atvirieji kamienai gali būti atsiradę iš kitų sutrumpėjusių kamienų⁵³.

Atvejų, kai vardo kamieniu tapo dalis pamatinio žodžio šaknies, pasitaikė nedaug (3 iš 42, tokie yra kamienai *čio-*, *nau-* ir *tvis-*). Iš jų matyti, kaip ilgesnėms šaknims tampant vardų dalimis buvo trumpintos jų finalės, tačiau šis reiškinys neatrodo buvęs dažnas.

Kitaip nei kamienus *čio-*, *lab-*, *nau-*, *spud-* (ar *spūd-*), *staug-*, *stir-*, *šul-*, *vais-* ir *žyd-*, kurie yra paliudyti ir kitų dvikamienių vardų pirmojo dėmens pozicijoje, tyrėjai kamienus *bed-*, *deg-*, *sėd-* ir *tav-* yra radę vien antrojo dėmens pozicijoje (žr. avd. *Bėdminas*, *Dėgintas*, *Sėtautas*, *Tāvilas*). Tai gali liudyti, kad pirmaisiais vardų dėmenimis tapdavo ir antrojo dėmens pozicijoje esantys apeliatyviniai kamienai, o to priežastis buvo jų dažnumas – rodo vardų su antruoju dėmeniu *sėd-* paplitimas (žr. LAVD, 132). Taigi tiriant šaltinius galima rasti ne tik naujų dėmenų ar naujų kamienų derinių, bet ir vardų, kur kamienai fiksuoti kitoje pozicijoje.

⁵² Pavyzdžiui, dėl pirmuosius kamienus *la-*, *lio-*, *lo-*, *rau-* turinčių vardų dvikamieniškumo žr. 40, 17, 15, 25 išnašas.

⁵³ Pavyzdžiui, tokiu būdu galėjo atsirasti pirmieji kamienai *ge-*, *ma-* (dėl jų žr. 12, 19 išnašas).

Dalis iš LM rekonstruotų naujų asmenvardžių turi ir kituose aptartuose varduose toje pačioje – antrojo dėmens – pozicijoje pasikartojančius kamienus. Tokie yra dėmenys *vil-* (8 onimai), *but-* ir *taut-* (po 5 onimus), *gail-* ir *mant-* (po 4 onimus) bei po 2–3 kartus pasikartoję dėmenys *gil-*, *gint-*, *kant-*, *min-* ir *vyd-*. Toks antrųjų dėmenų dažnumas gali rodyti, kad varduose jie pradėjo funkcionuoti ir kaip sustabarėjusios jų dalys, prie kurių, nepaisant jų reikšmės, pridėdami įvairūs reikšmės požūriū pirmieji kamienai. Tai patvirtina jau keltą mintį, kad bendrabaltiški dėmenys yra stabiliai įsitvirtinę antrojo dėmens pozicijoje, o daugiau pokyčių vyko pirmojo dėmens pozicijoje (žr. Sinkevičiūtė 2018, 128–129).

8. Išvados

Kad dvikamieniai asmenvardžiai su apeliatyviniais kamienais retai patenka į negausius kitų tyrėjų darbus, viena iš priežasčių gali būti jų retumas dokumentuose: išskyrus kelis, daugelis rekonstruotų asmenvardžių rasti pavieniuose užrašymuose. Įvardijimai, iš kurių buvo rekonstruoti nauji dvikamieniai asmenvardžiai, yra įprasti XV a. pabaigos–XVI a. asmenų užrašymai, nors tarp jų pasitaikė ir retesnių atvejų (plg. įvardijimą trim asmenvardžiais, kur antrasis onimas yra dvikamienis nepatroniminis vardas).

Tirtuose LM įvardijimuose rasti 47 nauji dvikamieniai asmenvardžiai, kurių dalis turi naujus, iki šiol kitų tyrėjų neskirtus apeliatyvinius kamienus *bėd-*, *buk-* (ar *būk-*), *dyg-* (ar *dyk-*), *draust-*, *drug-*, *duj-*, *geg-*, *gruod-*, *jaun-*, *kiet-*, *kirt-*, *lap-*, *lok-* (ar *log-*, *liog-*, *liok-*), *mag-* (ar *mak-*), *maist-*, *malt-*, *mut-* (ar *mud-*), *pikt-* (ar *pykt-*), *pišk-* (ar *pyšk-*), *raug-* (ar *rauk-*), *reb-* (ar *rep-*, *rėb-*, *rėp-*, *rieb-* ar *riep-*), *riaub-*, *rib-* (ar *rip-*, *ryb-* ar *ryp-*), *sėt-*, *skers-*, *tvis-*, *verš-*, *žav-*, *žeg-* (ar *žek-*, *žėg-* ar *žėk-*), *žied-* (ar *žėd-*), *žies-* (ar *žės-*) ir *žiog-* (ar *žiok-*). Kadangi beveik visi nauji apeliatyviniai kamienai varduose kartojosi retai, tai manytina, kad ir jie patys buvo reti.

Kiti kamienai *bed-*, *čio-*, *deg-*, *lab-*, *nau-*, *sėd-*, *spud-* (ar *spūd-*), *staug-*, *stir-*, *šul-*, *tav-*, *vais-* ir *žyd-* buvo žinomi iš kitų tyrėjų darbų, nors keturi iš jų *bed-*, *deg-*, *sėd-* ir *tav-* iki šiol buvo fiksuoti kitoje – vien antrojo dėmens – pozicijoje. Dėl to šie apeliatyviniai kamienai laikytini dažnesniais dėmenimis, o prie jų priskirtinas ir kamienas *jaun-*, fiksuotas keliuose naujuose dvikamieniuose asmenvardžiuose.

Apeliatyviniai kamienai tirtuose varduose užėmė pirmojo dėmens poziciją, kas liudija, kad ši pozija buvo atvira pokyčiams. Beveik visi pirmieji dėmenys (išskyrus *čio-*, *nau-*, *tvis-*) iš pamatinių apeliatyvų yra perėmę visą

jų kamieną, kas rodo, kad apeliatyvui tampant dėmeniu yra svarbi visa reikšminė žodžio dalis. Dalis aptartų kamienų turi dėl asimiliacijos sutrumpėjusią finalę ir galėjo būti dalies atvirųjų kamienų pamatu.

ŠALTINIAI

LM 1(1) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 1 (1380–1584), Užrašymų knyga 1*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.

LM 3(3) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 3 (1440–1498), Užrašymų knyga 3*, Vilnius: Žara, 1998.

LM 4(4) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 4 (1479–1491), Užrašymų knyga 4*, Vilnius: Žara, 2004.

LM 5(5) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 5 (1427–1506), Užrašymų knyga 5*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012.

LM 6(6) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 6 (1494–1506), Užrašymų knyga 6*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2007.

LM 9(9) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 9 (1511–1518), Užrašymų knyga 9*, Vilnius: Žara, 2002.

LM 11(11) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 11 (1518–1523), Įrašų knyga 11*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.

LM 12(12) – *Lietuvos Metrika, Knyga 12 (1522–1529), Užrašymų knyga 12*, Vilnius: Žara, 2001.

LM 14(14) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 14 (1524–1529), Užrašymų knyga 14*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2008.

LM 20(20) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 20 (1536–1539), Užrašymų knyga 20*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009.

LM 25(25) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 25 (1387–1546), Užrašymų knyga 25*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.

LM 29(29) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 29 (1546–1547), Užrašymų knyga 29*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2016.

LM 37(37) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 37 (1552–1561), Užrašymų knyga 37*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2011.

LM 224(4) – *Lietuvos Metrika (1522–1530), 4-oji Teismų bylų knyga*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1997.

LM 225(6) – *Lietuvos Metrika (1528–1547), 6-oji Teismų bylų knyga*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1995.

LM 227(8) – *Lietuvos Metrika (1533–1535), 8-oji Teismų bylų knyga*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999.

LM 231(12) – *Lietuvos Metrika (1540–1543), 12-oji Teismų bylą knyga*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2007.

LM 251(37) – *Lietuvos Metrika (1555–1558), 37-oji Teismų bylą knyga*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2010.

LM 254(40) – *Lietuvos Metrika (1559–1563), 40-oji Teismų bylą knyga*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

LM 523(1) – *Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 523 (1528), Viešųjų reikalų knyga 1*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2006.

LITERATŪRA

ATSŽ – Zigmuntas Noreika, Vincas Stravinskas (red.), *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas 2*, Vilnius: Mintis, 1976.

Būga, Kazimieras 1958 [1911], Apie lietuvių asmens vardus, in Idem, *Rinkiniai raštai 1*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 201–269.

Jurkėnas, Juozas 1966, *Drevnie složnye imena v pis'mennyx pamjatnikax Velikogo Knjažstva Litovskogo*, Dissertacija na soiskanie učenoj stepeni kandidata filologičeskix nauk, Viľnjusskij gosudarstvennyj universitet im. V. Kapsukasa.

Jurkėnas, Juozas 1976, Problemy areal'nogo issledovanija drevnej antroponimii, *Ja-zykoznanie* 26(2), 77–89.

LAVD – Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2008.

Leskien, August 1909, Litauische Personennamen, *Indogermanische Forschungen* 26, 325–352.

Leskien, August 1911, Zu den litauischen Personennamen, *Indogermanische Forschungen* 28, 390–396.

LKG – Kazys Ulvydas (red.), *Lietuvių kalbos gramatika 1: Fonetika ir morfologija (daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, įvardis)*, Vilnius: Mintis, 1965.

LLKŽ – Alvydas Butkus (red.), *Latvių–lietuvių kalbų žodynas*, Kaunas: Aesti, 2003.

LPŽ – Aleksandras Vanagas (red.), *Lietuvių pavardžių žodynas*, Vilnius: Mokslas, 1985, 1989.

LVŽ 1 – Laimute Balode et al. (red.), *Lietuvos vietovardžių žodynas 1*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.

LVŽ 2 – Laimutis Bilkis (red.), *Lietuvos vietovardžių žodynas 2*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014.

Maciejauskienė, Vitalija 1991, *Lietuvių pavardžių susidarymas XIII–XVIII a.*, Vilnius: Mokslas.

Ragauskaitė, Alma 2005, *XVI–XVIII a. kauniečių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.

Rymut, Kazimierz 1999, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny 1*, Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.

Sinkevičiūtė, Daiva 2008, Lietuvių dvikamienių vardų su pirmuoju dėmeniu *vaiš-*raidės bruožai, *Baltistica* 43(2), 263–274.

Sinkevičiūtė, Daiva 2016, Lietuvių dvikamienių vardų trumpinių kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 metų sąraše, *Archivum Lithuanicum* 18, 221–254.

Sinkevičiūtė, Daiva 2018, Nežinomi Lietuvos Metrikos senieji lietuvių dvikamieniai asmenvardžiai, *Baltistica* 53(1), 117–132.

Sinkevičiūtė, Daiva, Veslava Račickaja 2014, Lietuvių dvikamienių vardų kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 metų sąraše, *Archivum Lithuanicum* 16, 295–322.

Zinkevičius, Zigmas 1977, *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.

Daiva SINKEVIČIŪTĖ

Baltistikos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius

Lithuania

[daiva.sinkeviciute@flf.vu.lt]